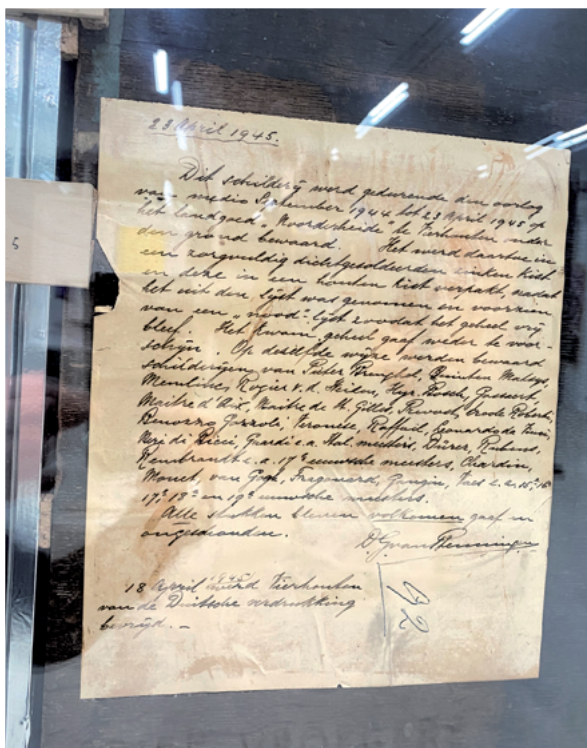

Column

Wachtstand

Brief van
D.G. van Beuningen
op achterzijde
schilderij,
Depot Boijmans
Van Beuningen,
Rotterdam, 2024.
Fotografie:
Liesbeth Bik

Wie maalt er nou om kunst, zei laatst iemand. Iemand uit de kunstwereld. En hij ging, uitdagend, verder: niemand zal een traan laten als er geen kunst meer is. Maar wie of wat daagde hij nou eigenlijk uit? Hoe voelt de wereld dan als er geen kunst is? Is het mogelijk je een voorstelling te maken van de implicaties? Kunnen we ons voorstellen dat alles van waarde uit het zicht verdwijnt, of desnoods met geweld monddood wordt gemaakt?

Plötzlich diese Übersicht, of Plotseling dit inzicht, noemden de Zwitserse kunstenaars Peter Fischli en David Weiss dit 'actieve voorstellen'. In een klein boekje brachten zij afbeeldingen van 180 kleine, ongebakken kleisculpturen uit 1982 bijeen: miniatures van het dagelijks leven. Het grootste object, lees ik op de achterflap, is 82×53×5 cm, het kleinste 6×7×5 cm. Ik zag dit werk ooit op een tentoonstelling, live, was meteen verkocht en draag de publicatie (Edition Stähli, 2001) sindsdien met me mee. Bladerend in het boekje zie ik de titels: *Adam slapend in het paradijs voordat er vrouwen waren. Massawoningbouw in de vorm van kleiblokken. Een disc jockey. Een boekhouder, die weer verbazingwekkend veel op de disc jockey lijkt. Kerouacs typemachine. Populaire opposities (groot|klein, goed|slecht, dom|grappig). Vrouwenkiesrecht. Een commandocentrum. De Noordpool. Galileo die twee monniken toont dat de aarde rond is. Wat is het dat plotseling – 'plötzlich' – duidelijk wordt in hun werk? Ze houden ons geen lessen voor, ze zijn niet belerend; hun kunst ligt in hun houding ten opzichte van hun onderwerp. In de transformatieve inhoud, in verandering, de ideeënrijkdom. Ze maken verbindingen tussen vormen en betekenissen. Terwijl het beeld intact blijft, brokkelt, kijkend naar het beeld, het systeem af. Het effect is als dat van een slowmotion inzicht, in wat is, en wat zou kunnen zijn. Een onophoudelijke stroom van argumentatie en afwegingen, van constructies, delibereren, maken en her-maken. Miniatuursituaties in ongebakken klei,*

Liesbeth Bik

handgemaakt, kwetsbaar. Slowmotion inzicht vergt perspectief. Voorbij het ik, het hier en het nu. Voorbij populaire opposities. Voorbij de gretigheid en angst om iets mis te lopen, voorbij de noodzaak je steeds maar weer gezien en gehoord te voelen.

Ontroerende brief

In het Depot Boijmans Van Beuningen ontdekte ik op de achterkant van een schilderij een ontroerende brief. Er was te lezen: 'Dit schilderij werd gedurende de oorlog van medio september 1944 tot 23 april 1945 op het landgoed Noorderheide te Vierhouten onder de grond bewaard. Het werd daartoe in een zorgvuldig dicht gesoldeerde zinken kist en deze in een houten kist verpakt, nadat het uit de lijst was genomen en voorzien van een noodlijst zodat het geheel vrij bleef. Het kwam geheel gaaf weder tevoorschijn.' Op dezelfde wijze, zo vertelt de briefschrijver D.G. van Beuningen, want hij was de ondergetekende van de brief, werden schilderijen bewaard van een hele schare oude meesters (meer dan twintig), en ook al die stukken kwamen volkomen gaaf en ongeschonden de oorlog door. Deze werken vormen nu de basis voor de collectie van het museum dat deels zijn naam draagt. Waarom raakt die brief mij zo? Ik denk omdat de begraven schilderijen nu generaties later nog te zien zijn, omdat iemand de moeite nam ze te beschermen. Vast ook uit eigenbelang, maar uiteindelijk vormden deze werken wel het begin van een collectie die publiek is omdat deze man ze doneerde aan de gemeenschap.

Gemeenschappelijk belang

In ons deel van de wereld (dit kleine land) worden we al bijna 75 jaar niet meer geplaagd door verdrukking en destructie. Hier is de destructieve context een onverschillige, zich terugtrekkende overheid. Die geen kunst wil, zoek het zelf maar uit. Maar hoe voelt de wereld dan aan als er geen kunst is? Stel je dat voor, echt voor, want in de voorstelling wordt een gevoel overgebracht, en in het veroorzaken van dat gevoel zit meer waarheid dan we ons rationeel willen realiseren. In een boek over de veelvuldige destructie van de stad Beirut werd zo'n soort beeld

opgeroepen: dat platgebombardeerde wijken en gebouwen niet worden gerestaureerd. Dat organisaties of instituties of bibliotheken nooit meer worden hervat of herbouwd. Dat alles van waarde verdwijnt, wordt geroofd of wordt vernietigd. Misschien kunnen we ons dan vervolgens ook voorstellen dat de overdracht van kennis, ideeën die gedeeld worden, mensen die samenkomen om na te denken, dat kunst en cultuur, onderwijs, zorg, er juist wél toe doen. Dat het grote afschuiven naar de markt na diep beraad als onzinnige flauwekul terzijde wordt geschoven, omdat dat destructief is, voor onszelf en voor de wereld. Dat tot zo'n inzicht te komen een gemeenschappelijk belang is. Want wel of geen kunst: ideeën zullen moeten blijven, we hebben ze nodig, en zij hebben een plek nodig. Ideeën hebben een eigen leven. Ze laten zich niet koeioneren. Ze blijven de kop op steken, prikkelen, stimuleren, ons dwingen beter te doen, waar we ook zijn. Maar ideeën stromen niet vanzelf; ze hebben lucht, licht en ruimte nodig. Tegen de tijd dat dit stuk van de pers rolt hebben we misschien een regering die niets liever wil dan kunst en cultuur uit het leven van mensen bannen. Klein Nederland wil de tijd stilzetten, doorgaan zoals het gewend was. Wat we niet willen, willen we niet. Weg ermee. Maar we leven in een groter verband. Wat doen we? Staan we dan nog steeds in de wachtstand? Of nemen we verantwoording voor wat we doorgeven aan nog niet bestaande generaties, dat we nu niet alles opmaken, wegvegen, wegduwen? Komen we toch plotseling tot dat inzicht? •

Liesbeth Bik
is beeldend kunstenaar
en voorzitter van de
Akademie van Kunsten